

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

تفسیر موضوعی قرآن کریم

جلسه دوم: تعریف، پیشینه و مسائل معرفت‌شناسی

. اهمیت شناخت

- روش‌ها و منش‌های گوناگون افراد و گروه‌ها در زندگی ناشی از جهان‌بینی و نگاه متفاوت آنها به زندگی است و این نگاه برخاسته از دیدگاهی است که درباره شناخت‌های درست و نادرست دارند.
- پاسخ به همه پرسش‌های مهم و بنیادین زندگی به مباحث شناخت‌شناسی بستگی دارد.
- اگر بخواهیم از تقلید و عادات رها شویم و راه درست زندگی را آگاهانه انتخاب کنیم، چاره‌ای جز بازنگری در مبانی خود در زمینه شناخت نداریم.
- آشنایی با دیدگاه قرآن در زمینه شناخت، بهترین و مطمئن‌ترین راه برای انتخاب راه درست از میان مکاتب و سلیقه‌های گوناگون اسلامی است.

• پیشینه و تعریف شناخت‌شناسی

- شناخت‌شناسی (Epistemology) به‌عنوان شاخه‌ای از فلسفه، سابقهٔ چندانی در تاریخ علوم ندارد و از اواخر قرن هفدهم میلادی از سوی افرادی چون لایب‌نیتس و جان لاک به‌صورت شاخه‌ای مستقل از علم مطرح شد.
- مباحث اصلی شناخت‌شناسی در قدیمی‌ترین دوران‌های فلسفه نیز مطرح بوده و مسائلی چون خطای حواس، موجب طرح موضوعاتی چون بی‌اعتمادی به شناخت حسی و پس از آن بی‌اعتمادی به شناخت عقلی شد.
- بسیاری از این مسائل به‌صورت پراکنده در فلسفه اسلامی هم مطرح بوده، اما پس از انسجام آن در فلسفه غرب و پیدایش مکاتب جدید، برخی فیلسوفان مسلمان نیز به‌صورت مستقل و منسجم به این موضوع پرداخته‌اند.
- شناخت‌شناسی دانشی است که دربارهٔ شناخت‌های انسان و ارزشیابی انواع و تعیین ملاک صحت و خطای آنها بحث می‌کند.

• تعریف شناخت

- «شناخت» که در عربی به آن «معرفت» گفته می‌شود، دارای کاربردها و معانی گوناگونی است که گسترده‌ترین مفهوم آن شامل هر نوع علم و آگاهی می‌شود. در دانش شناخت‌شناسی همین مفهوم عام آگاهی مورد نظر است.
- به علت بدیهی بودن مفهوم علم و آگاهی نمی‌توان آن را تعریف کرد. زیرا ما همه چیز را با علم می‌شناسیم.
- برای تحلیل شناخت باید به ارکان آن توجه کنیم. این ارکان عبارت‌اند از معلوم، عالم و علم. شناخت صحیح به‌معنی منطبق بودن دستاورد و آگاهی

عالم با واقعیت چیزی است که نسبت به آن آگاهی یافته است. (باور صادق
موجه)

○ منکران شناخت

- سوفسطائیان: کسانی که واقعیت (هر سه رکن شناخت) را انکار می‌کنند.
- شکاکان: کسانی که واقعیت انسان و جهان را می‌پذیرند اما می‌گویند راه مطمئنی برای پی بردن به اسرار و حقایق وجود ندارد.

○ راه‌های شناخت

- مادیگرایان تنها راه شناخت صحیح را تجربه حسی می‌دانند و سایر معلومات را خرافه و غیر قابل ارزیابی می‌دانند.
- معتقدان به معرفت حسی و غیبی، علاوه بر حس، عقل را نیز راهی برای شناخت می‌دانند.
- برخی از معتقدان به شناخت غیب، شهود را نیز راه شناخت و بلکه تنها راه شناخت حقیقی می‌دانند و می‌گویند با تهذیب نفس می‌توان به نور معرفت رسید.

✓ فعالیت یادگیری:

بر اساس توضیحات ارائه شده در کلاس، بخشی از قرآن کریم را بررسی و آیاتی را که با موضوعات گوناگون شناخت‌شناسی ارتباط دارد در جدول وارد کنید.